ABH-2121 Seat No.________

M. A. (Sem. III) Examination

November/December – 2016

Sanskrit : Paper-305

(रत्नावली – श्री हर्ष)

Time : **3** Hours] [Total Marks : **70**

१ નીચેનામાંથી કોઈપણ **ચાર** શ્લોકોનું ભાષાંતર કરો : १४

1 Translate any **four** of the following : **14**

(१) राज्यं निर्जितशत्रु योग्यसचिवे न्यस्तः समस्तोभरः,
सम्यक्यालनलालिताः प्रशमिताशेषोपसर्गाः प्रजाः ।
प्रद्योतस्य सुता वसन्तसमयस्त्वं चेति नाम्ना धृतिं,
कामः काममुपैत्वयं मम पुनर्मन्ये महानुत्सवः ॥

(२) कण्ठे कृत्तावशेषं कनकमयमधः शृङ्खलादाम कर्ष –
न्क्रान्त्वा व्याराणि हेलाचलचरणरणत्किंकिणीचक्रवालः ।
दत्तातङ्कोऽङ्गनानामनुसृतसरणिः संभ्रमादश्वपालैः,
प्रभ्रष्टोऽयं प्लवङ्ग प्रविशति नृपतेर्मन्दिरं मन्दुरायाः ॥

(३) परिम्लानं पीनस्तनजधनसङ्गादुभयत
तनोर्मध्यस्यान्तः परिमिलनमप्राप्य हरितम् ।
इदं व्यस्तन्यासं श्लथभुजलताक्षेपवलनैः
कृशाङ्ग्याः संतापं वदति नलिनीपत्रशयनम् ॥

(४) श्वासोत्कम्पिनि कम्पितं कुचयुगे मौने प्रियं भाषितं,
वक्त्रेऽस्याः कुटिलीकृतभ्रुणि तथा यातं मया पादयोः ।
इत्यं नः सहजाभिजात्यजनिता सेवैव देव्याः परम्
प्रेमाबन्धविर्धिताधिकरसः प्रीतिस्तु या सा त्वयि ॥

(५) सव्याजैः शपथैः प्रियेण वचसा चित्तानुवृत्याधिकं
वैलक्ष्येण परेण पादपतनैर्वाक्यैः सखीनां मुहुः ।
प्रत्यापत्तिमुपागता न हि तथा देवी रुदत्या यथा,
प्रक्षाल्येव तवैव बाष्पसलिलैः कोपोपनीता स्वयम् ॥

(६) एष ब्रह्मा सरोजे रजनिकरकलाशेखरः शंकरोऽयं
दोर्भिदैत्यान्तकोऽसौ सधनुरसिगदाचक्रचिह्नैश्चतुर्भिः ।
एषोऽप्यैरावतस्थस्त्रिदशपतिरमी देवि देवास्तथान्ये,
नृत्यन्ति व्योम्नि चैताश्चलचरणरणन्नुपूरा दिव्यनार्थः ॥

(७) विरम विरम वह्ने मुञ्च धूमानुबन्धं,
प्रकटयसि किमुच्चैरर्चिषां चक्रवालम् ।
विरहहुतभुजाहं यो न दग्धा प्रियायाः,
प्रलयदहनभासा तस्य किं त्वं करोषि ॥

(८) बाणाः पञ्च मनोभवस्य नियतास्तेषामसंख्यो जनः,
प्रायोऽस्मिद्विध एव लक्ष्य इति यल्लोके प्रसिद्धिं गतम् ।
दृष्टं तत्त्वयि विप्रतीपमधुना यस्मादसंख्यैरयं
विद्धः कामिजनः शरैरशरणो नीतस्त्वया पञ्चताम् ॥

२ नीचेनामांथी गमे ते **चार** संदर्भ समजावो : १४

2 Explain with reference any **four** of the following : **14**

(१) किमेतेन खण्डेन मोदकाः क्रियन्ते ।

(२) भोः दिष्ट्या वर्धसे । क्षेमेणास्माकमतिक्रान्ताऽकालवातावली ।

(३) सखे । इयमनभ्रा वृष्टिः ।

(४) मृत्युरपि ते श्लाघ्यो यस्य शत्रवोऽप्येवं पुरूषकारं वर्णयति ।

(५) देव किमकारणमेव पतंगवृत्तिः क्रियते ।

(६) घुणाक्षरमपि कदापि संभवत्येव ।

(७) यादृशस्त्वया कामदेवः आलिखितस्तादृशी मया रतिरालिखिता ।

(८) अहो निर्भरः क्रीडारसः परिजनस्य ।

૩ શ્રીહર્ષનું એક નાટ્યકાર તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

અથવા

૩ નાટિકાનાં લક્ષણો જણાવી રત્નાવલીનું નાટિકા તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

૪ કોઈપણ **બે** પર વિવેચનાત્મક નોંધ લખો : ૧૪

4 Write critical notes on any **two** : 14

(૧) श्रीहर्षो हर्षः ।

(२) रत्नावली शीर्षक ।

(૩) ઐન્દ્રજાલિક પ્રસંગ.

(૪) પ્રથમ અંકના વિષ્કંભકનું નાટ્યગત મહત્ત્વ.

૫ **બે-ત્રણ** વાક્યોમાં ઉત્તર આપો : ૧૪

5 Answer the following question in **two** or **three** sentences : (any **seven**) 14

(૧) નાટિકામાં કયા પાત્રોની પ્રધાનતા હોય છે ?

(૨) દ્વિપદીખંડ એટલે શું ?

(૩) વૈતાલિકનું કાર્ય જણાવો.

(૪) બાભ્રવ્ય અને વસુભૂતિ કોણ છે ?

(૫) ઉદયન દોહનક્રિયા કોની પાસેથી ભણ્યો છે ?

(૬) ઐન્દ્રજાલિકનું નામ જણાવો.

(૭) રત્નાવલીનું નામ સાગરિકા કઈ રીતે પડ્યું ?

(૮) નાટિકામાં કઈ-કઈ વૃત્તિઓ યોજવામાં આવે છે.

(૯) ઉદયન નવમાલિકાને સુપુષ્પિત કરી કોને ખુશ કરવા માગે છે ?

(૧૦) સારિકાનું નામ જણાવો.

(૧૧) રત્નાવલીના ચારેય અંકના નામ જણાવો.

(૧૨) રત્નાવલીના નાન્દી શ્લોકમાં કોની સ્તુતિ કરી છે ?